

KÕIGE TÕE(LI)SEM KUJUTIS. EBATÕENÄOLINE INTERVJUU NADEŽDA MANDELŠTAM- KARIMIGA

KUNST

12. september 2017

– *Dina Danowitz*
(<https://www.muurileht.ee/2017/09/12/kunst-dina-danowitz-ebatoenaline-intervjuu-nadezda-mandelstam-karimiga>)

See on intervjuu, mida ilmselt kunagi ei tehta, ja mingitele objektiivsetele markeritele toetudes võib arvata, et seda ei olegi võimalik teha. Siin räägitakse muu hulgas asjadest, mida kunagi ei juhtu... aga ka sellest, mis 1. septembril 2023 kell 18.00 ei toimu. Midagi on siin igal juhul valesti.

Nadežda Mandelštam-Karimi nimi ei ole Baltimaade kunstiskeenel võõras. 2018. aastal asutas ta koos oma tollaegse abikaasa Ossip Mandelštamiga SA Tõelise Kujutise Fondi (TKF) ning 2019. aastal selle alla kuuluva muuseumi ja teadusliku uurimisasutuse Kaasaegse Kujutise Balti Keskus (KKBK). Tõelise Kujutise Fond oli vastuoluline ettevõtmine, mida kritiseeriti ühtaegu nii selle liigselt hermeetilise metodoloogia kui ka populistlike väljundite pärast. Samas varjutas Mandelštamide tormiline isiklik elu alati avalikku arvamust institutsioonist ja ka Nadežda enda tööalaseid kordaminekuid.

(<https://www.muurileht.ee/media/Vi:Koplimets-e1505371752125.jpg>)

Fiktiivse ärimehe Ossip Mandelštami fotomuuseumi ülevaatenäitus „Visuaalkurnatus” Foto: Karel Koplimets

Seoses Tallinna Kunstihoones toimuva Tõelise Kujutise Fondi esimese retrospektiivnäitusega – mille avamine leiab aset samal ajal romaani „Istuv Seitse” esmaesitlusega – räägib Nadežda ajakirjanik Dina Danowitziga otsekoheselt kujutistest, nende alleshoidmisest, lahkuminekust ja sellest kõigest kirjutamisest.

Täna teid, Nadežda, et intervjuuga nõustasite. Olen teie kirjutisi aastaid jälginud ja teie suur austaja.

Täna teid, Dina. Pikka aega oli kirjutamine Tõelise Kujutise Fondi juhtimise ja paparatsode eemalhoidmise kõrval teisejärguline tegevus, nii et ma olen väga tänulik avarama vaimse ruumi eest, mis mul nüüd on.

Võib-olla võiksime alustada intervjuud neist kahest sündmusest – teie romaani, „Istuv Seitse” esmaesitlus toimub samal õhtul näituse „Visuaalkurnatus” avamisega Tallinna Kunstihoones*. Millisel sündmusel te ise osalete? (Naerab) Jah, see võib tunduda kummaline, et Ossip ja mina oleme planeerinud need sündmused ühele ja samale õhtule. Ma arvan, et see kirjeldab sümptomaatiliselt seda, mida kõik juba niikuinii teavad – me ei jõua milleski kokkuleppele või õigemini tundub, et oleme teinud alati kõik selle nimel, et teineteisele vastanduda. Tegelikult ma isegi tõstsin oma raamatuesitluse nädal aega hilisemale kuupäevale, et ajalist konflikti vältida, aga loomulikult muutis Ossip siis näituse avamise kuupäeva, et need ikkagi kattuksid. Ärge küsige. Olen aktsepteerinud, et kosmiline tasakaal nõuab, et jääksime alati erimeelsusele, aga siiski samale orbiidile. See ei olnud väga ammu, kui nägin ühte teost – ma ei mäleta enam kunstniku nime –, postamendi kohal hõljuvat skulptuuri, mida hoidis paigal elektromagnetilise vastastikmõju tulemusel tekkinud tõmbe- ja tõukejõu muutlik tasakaal. Ossipi ja minuga on samamoodi. Ah jaa, ma ise võtan osa raamatuesitlusest.

Palun rääkige lähemalt enda rollist seoses näitusega „Visuaalkurnatus”. Kui ma õigesti aru saan, siis te algatasite mõned aastad tagasi näituse tarbeks uurimistöõ.

Jah, teil on õigus. Mind huvitas, kuidas meie suhe kujutistega on muutunud alates *boomist* – mil kasvas *image-on-demand*-kujutiste osakaal –, mis leidis aset ajal, kui me

Töelise Kujutise Fondi asutasime. Te olete ilmselt liiga noor, et seda mäletada, aga 2018. aasta paiku muutus kujutiste tarbimine radikaalselt, kui tarkvara – see oli siis väga primitiivne – hakkas kujutiste edastamise asemel vastavalt meie soovidele ise kujutisi tootma. See oli väga keeruline digitaalne menetlus – olen mõistnud seda alati ühtaegu kehalise ja vaimse – ja mind huvitas, kas sellisel kehalisvaimsel suhtel kujutisega saab olla meie jaoks veel mingisugust tähendust. Isiklikumaks minnes – umbes sel ajal hakkas Ossip oma silmanägemist kaotama või õigemini ta lihtsalt ei avanud enam oma silmi. Ta huvitus obsessiivsuse ni lilemustrikujutisest, mida ta kirjeldas kui kardinamustriga sarnanevat, ja väitis nägevat seda ainult suletud silmil. Kummalisel kombel ei tootnud meie arvutid mitte kunagi selle kujutise aproksimatsiooni, mis osutas minu arvates sellele, et kujutis asetses kusagil mujal, kus see oli kättesaamatu – ja võimalik, et isegi ebaoluline – suurandmete mõistes. Samas oli minu jaoks tähtis püüda mõista nii lilemustrilise kujutise asetsemist „kusagil mujal” kui ka seda „miskit”, mis lihtsalt oli, ilma et see oleks olnud toodetud. Taas isiklikumaks minnes – ma arvan, et ma tundsin, et olen Ossipit kaotamas; teadsin, et ma kaotan ta. Sel ajal oli tal juba afäär Kiko Feldmaniga. Mul oli aimdus, et kui ma leian kujutise, siis leian ka tema. Kuid päris kindlasti ei leidnud ma pärast seda kõike Ossipit.

Kas te leidsite kujutise?

Ma arvan, et mitte. Ma arvan, et kui ma oleksin rakendanud filosoofilise või analüütilise meetodi asemel mingisugust teaduslikku meetodit, siis võib-olla oleks mul olnud võimalik see leida. Teaduslik meetod eeldas kõige selle kõrvale jätmist, mis ma arvasin olevat filosoofilises mõistes kujutisele olemusliku, lihtsalt püüet „põrgata otsa” kujutisele iseeneses või kujutisele, mida ei saa määratleda; see tähendab eelkõige kujutisele ilma sisuta. Palun öelge mulle, kui mind ei ole võimalik jälgida; mulle on öeldud, et lähen teinekord liiga hoogu.

Milline on sisuta kujutis?

Ma arvan, et Ossipi lilemuster oli üks nendest, ja kuna see oli sisuta, siis ei olnud ka kujutisest infofaili. See tähendab, jällegi, see võib jääda arusaamatuks. Kui see oli kujutis

lilledest, siis miks ma ütlen, et see oli sisuta? Seda seetõttu, et lilled kujutisel löid mustri, mitte ei olnud lillede representatsiooniks. Lillede asemel oleksid võinud kujutisel olla ka punktid või mis tahes muu asi. Ja mustri eesmärk on lasta silmal ennast haarata, meile omane tähelepanuvõime kaotada, see laiali hajutada. See ongi põhjus, miks ma räägin sisuta kujutisest.

Mulle tundub, et ma vist mõistan teid.

See ei ole nii kohutavalt oluline, sest kui ma tegin Ossipile ja Tõelise Kujutise Fondi juhatuse liikmetele ettepaneku, et võiksime kasutada ilma sisuta kujutiste leidmise meetodina omaenda silmi ja keha, ja kogeda teatavat tühjust, nõudis Ossip järjekindlalt, et puhta kujutise kui sellise küsimus tuleb lahendada filosoofidel ja analüütiliselt tarkvara abiga. See tekitas ainult segadust. Filosoofid ei jõudnud millenigi, mis oleks olnud sellest mõtlemist väärt. Nad kurnasid olemusliku välja mis tahes kujutistest, mille peale nad tulid. Ise kasutasin samal ajal meetodina omaenda keha ja ootasin; liikusin väga aeglaselt ja ettevaatlikult edasi, kuni ma aeg-ajalt tajusin mõnda kujutist, mis sealsamas kujutiseks olemast lakkas; see tähendab kujutist selle enda olematuks muutumise hetkel.

Ma tean, et see tõenäoliselt kõlab nagu viinamarjad, mis on alles hapud, aga see ei ole nii. See on tõde. Paljud nendest kujutistest jõudsid Tallinna Kunstihoone näitusele, aga mitte seetõttu, et arvutid või filosoofid oleksid kinnitanud, et mul oli õigus. Kui te tõepoolest peate seda teadma, siis võtsin juhatuse esimehel suhu - vabandage mu toorest otsekohesust - ja pärast seda viis ta mu ettepaneku juhatuse ette. Bobby, anna mulle andeks, aga varem või hiljem oleks see välja tulnud. Sellele vaatamata usub Ossip ikka veel, et tegi kogu töö ise ära. See ei olegi oluline. Ainult et ei ole mõtet seda kaheldavat seinateksti uskuda. Kas me võiksime rääkida millestki muust?

Muidugi. Rääkige mulle lähemalt romaanist „Istuv Seitse”.

Võin seda teha. Millest ma alustaksin?

Võib-olla võiksite esmalt öelda midagi pealkirja kohta?

Olgu pealegi. See on küllaltki kohmakas ümbersõnastus juutide istuva Šiva või armastatu leinamise traditsiooni

ingliskeelsest sõnastusest. „Šiva” on heebrea keeles number seitse. Juudi traditsiooni kohaselt leinatakse lahkunut seitsmel päeval, järgides teatud tavasid. Näiteks kaetakse kõik majas olevad peeglid. Majast ei lahkuta; lastakse teistel enda juurde tulla. Lein kestab seitse päeva ja pärast seda pöördutakse tagasi igapäevaelu juurde. Romaanis on mul seitse leinatsükli ehk mõtisklust surma üle. Mis puudutab nende seotust minu laiema huviga kujutiste vastu, siis mind intrigeeris peeglite katmine leina ajal. Kabalistide järgi on peeglite katmise põhjuseks meid leina ajal külastada võivad hinged ja saatanlikud vaimud. Väidetavalt me neid palja silmaga ei näe, kuigi neid võib teinekord näha peeglites. Selle romaani puhul on mul tunne, et kutsun esile neid, keda näeme ainult leinates, ja mitte vahetult nagu siis, kui püüame millegi suunas vaadata.

Mind intrigeerib tegelaskuju Mees, kellel on üks roheline ja üks roosa käsi ning kes töötab tsirkuses. Kas ta on üks neist saatanlikest vaimudest?

Mees... nojah. Lootsin, et ehk te ei küsi Mehe kohta, aga kuna te seda juba tegite, siis olgu pealegi. Ma arvan, et Mees on Saatan ise, ainult et ma juhtusin temasse armuma. Tal olid kahekümnendates poisi käed; see oli iseäralik. Aga kas meie endised armastatud ei ole mitte ühed kõige saatanlikumalt järjekindlamad ja kõige püsivamad kujutised. Ta oli omamoodi ja paljuski väga sarnane Ossipiga – mulle täiesti kättesaamatu ja sügavalt enda obsessioonidesse vajunud. Kuid see oli pikka aega pärast temast lahkuminekut, kui ma nägin üht kujutist ja see ajas mind naerma – enamasti iseenda üle, et ma üldse nii rumal olin, et sellisesse olendisse kiindusin. See oli kujutis temast ühel hommikul ihualasti minu köögis istumas, jalad ristamisi, üks munand kuidagi lõmastatuna reite vahel, pingest üleni higine. Mehest sai mulle sundmõte – mõtlesin temast sõna otseses mõttes peaaegu kogu aeg, teate küll, sel haletsusväärusel viisil, kuidas naised seda teevad – mõtlesin temast nii palju, et ma ei mäletanud enam, milline ta välja nägi. Justkui oleksin ta olemise kujutise lõpuni ära kasutanud. Aga ma ei suutnud kunagi, mitte kunagi unustada seda higist pärlendavat munandit.

Tõlge: Anna-Liisa Laarits

Dina Danowitz on Helsingis ja Singapuris baseeruv ajakirjanik ja kunstnik. Ta kirjutab regulaarselt väljaannetele Art Asia ja Aperture Magazine ning on pabermeediakirjastuse Boom Boom asutaja.

Nadežda Mandelštam-Karimi romaani „Istuv Seitse” annab välja kirjastus Random House. Raamatuesitlus toimub reedel, 1. septembril 2023 kell 18.00 kuraator Anthea Buysi korteris Tallinnas.

*Näituse „Visuaalkurnatus” kohta leiab lisainformatsiooni Tallinna Kunstihoone [kodulehelt \(http://www.kunstihoone.ee\)](http://www.kunstihoone.ee).